

Učni načrt

Izbirni predmet

PROGRAM OSNOVNOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

RETORIKA

Učni načrt

Izbirni predmet

PROGRAM OSNOVNOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

R E T O R I K A

Nacionalni kurikularni svet
Področna kurikularna komisija za osnovno šolo
Predmetna kurikularna komisija za retoriko

Učni načrt za izbirni predmet

RETORIKA

PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA ZA RETORIKO

dr. **Igor Ž. Žagar**, Pedagoški inštitut, Ljubljana, predsednik

dr. **Rastko Močnik**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

mag. **Renata Zadravec Pešec**, Ministrstvo za znanost in tehnologijo

Marta Pavlin, OŠ Miren

dr. **Igor Saksida**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

Avtorji besedila dr. **Igor Ž. Žagar**, dr. **Rastko Močnik**, mag. **Renata Zadravec Pešec**, **Marta Pavlin**

Konzulentka **Barbara Rebolj**

Izdala in založila **Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo**

Za ministrstvo dr. **Slavko Gaber**

Za zavod **Alojz Pluško**

Uredila **Zvonka Labernik**

Jezikovni pregled mag. **Renata Zadravec Pešec**

Oblikovanje **Tanja Radež**

Prelom in tisk **Tiskarna Kočevski tisk d. d., Kočevje**

Prvi natis

Ljubljana, 2004

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

371.214.1:808.5

UČNI načrt. Izbirni predmet : program osnovnošolskega izobraževanja. Retorika / [avtorji besedila Igor Ž. Žagar . . . et al.]. – 1. natis. – Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport : Zavod RS za šolstvo, 2004

ISBN 961-234-350-0 (Zavod Republike Slovenije za šolstvo)
1. Žagar, Igor Ž., 1960-
215655680

K a z a l o

1 Opredelitev predmeta	5
2 Splošni cilji predmeta	6
3 Operativni cilji predmeta	7
3.1 Funkcionalni cilji	7
3.2 Izobraževalni cilji	7
3.3 Razčlenitev operativnih ciljev	7
4 Specialnodidaktična priporočila	15
5 Katalog znanja	18
5.1 Temeljni in minimalni standardi znanja	18

1 OPREDELITEV PREDMETA

Retorika je disciplina, ki v različnih oblikah in v različnem obsegu spremlja tako rekoč celotno človeško zgodovino. To seveda ni naključje, saj je namen in cilj retorike prav **analiza ter pravilnejše in natančnejše oblikovanje argumentov in prepričevalnih tehnik na vseh področjih človekovega življenja**: od vsakodnevnih, na videz trivialnih razgovorov, preko medijev in vzgojno-izobraževalnega sistema (če naj navedemo le dve področji), pa tja do diskurza znanosti. Povedano ali zapisano ima optimalne učinke namreč lahko le v primeru, če je govor ali zapis **primerno, torej cilju oz. ciljni publiki ustrezno strukturiran**.

Namen retorike kot obveznega izbirnega predmeta je učence in učenke seznaniti ne le s pojmi prepričevanja in argumentiranja, temveč, po eni strani, tudi s tehnikami prepričevanja, elementi prepričevalnega postopka, dejavniki uspešnega prepričevanja, oblikami prepričevanja, strukturacijo (prepričevalnega) govora in vsestranskim obvladovanjem govorne situacije, po drugi strani pa z razliko med prepričevanjem in argumentiranjem, razlikovanjem med dobrimi in slabimi argumenti, elementi dobre argumentacije in (če čas in zanimanje to dopuščata) nepravilnimi oz. nedovoljenimi argumentativnimi postopki.

Poučevanje retorike v devetem razredu devetletke tako ni samo sebi namen, temveč naj učence in učenke nauči predvsem samostojnega, koherentnega in kritičnega oblikovanja ter izražanja stališč pri drugih predmetih, v teku nadaljnjega izobraževanja, kakor tudi na vseh (drugih) področjih družbenega in zasebnega življenja.

Pri pripravi učnega načrta smo se oprli tudi na nekatere ugotovitve (in priporočila) sodobne jezikovne pragmatike, predvsem v tistih delih, ki zadevajo etiko dialoga in argumentativno delovanje jezika.

2 SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Retoriki kot obveznemu izbirnemu predmetu je namenjenih 32 ur letno ali 1 ura tedensko v 9. razredu.

Ker gre za zahtevno, relativno abstraktno in med seboj tesno povezano problematiko, je učni načrt **zasnovan enotno**.

Zaradi specifičnih zahtev predmeta (govorni nastopi in analiza govornih nastopov **vseh** učencev), komisija (vsaj kot možnost in kjer je to mogoče) predlaga poučevanje retorike v t. i. "blok urah" – po dve šolski uri skupaj.

3 OPERATIVNI CILJI

3.1 FUNKCIONALNI CILJI

1. Učenci in učenke spoznavajo, kaj je retorika.
2. Učenci in učenke spoznavajo, zakaj se je koristno učiti retorike.
3. Učenci in učenke spoznavajo etiko dialoga.
4. Učenci in učenke spoznavajo, kaj je argumentacija.
5. Učenci in učenke spoznavajo razliko med dobrimi in slabimi argumenti (fakultativno).
6. Učenci in učenke s spoznavanjem sestavnih delov retorične tehnike razumejo, kako lahko oblikujejo prepričljive govore.
7. Učenci in učenke spoznavajo, kako pomembni so za uspešno prepričevanje značaji (govorca) in strasti (poslušalcev).
8. Učenci in učenke spoznavajo nastanek in zgodovinsko retoriko (fakultativno).

3.2 IZOBRAŽEVALNI CILJI

1. Učenci in učenke se (na)učijo javnega nastopanja in izražanja svojih stališč.
2. Učenci in učenke se (na)učijo učinkovitega prepričevanja in argumentiranja.

3.3 RAZČLENITEV OPERATIVNIH CILJEV

1. Učenci in učenke spoznavajo, kaj je retorika.

Vsebine in cilji	Dejavnosti	Pojmi	Medpredmetne povezave
Opredelitev retorike Učenci in učenke spoznavajo, da retorika ni znanost ali umetnost, temveč veščina (spretnost oz. tehnika).	Učenci in učenke si na primeru konkretnih šolskih predmetov ogledajo razliko med znanostjo (npr. matematika, fizika ...), umetnostjo (glasba, slikarstvo ...) in spretnostjo, veščino (telesna vzgoja: smučanje, drsanje ...).	Znanost, umetnost, tehnika, veščina.	<ul style="list-style-type: none"> • državljska vzgoja in etika • slovenščina • matematika • fizika • likovna vzgoja

Vsebine in cilji	Dejavnosti	Pojmi	Medpredmetne povezave
<p>Definicija retorike</p> <p>a) Učenci in učenke spoznavaajo, da je retorika veščina uspešnega (govornega) prepričevanja in argumentiranja;</p> <p>b) razumejo družbeno odvisnost uspešnega prepričevanja: odvisnost od govornega položaja, ciljnega občinstva, veljavnega vrednostnega sistema.</p>	<p>a) učenci in učenke preberejo tako uspel kot neuspeh govor iz zgodovine, polpretekle zgodovine ali sodobnosti; ugotovijo, zakaj je bil prvi uspešen, drugi pa ne;</p> <p>b) učenci in učenke na isto temo sestavijo govor, za katerega menijo, da bo uspel, in govor, za katerega menijo, da ne bo uspel; razloge za svoje odločitve pojasnijo pred razredom.</p>	Prepričevanje, argumentiranje, družbenost, vrednote.	<ul style="list-style-type: none"> državljska vzgoja in etika slovenščina

2. Učenci in učenke spoznavaajo, zakaj se je koristno učiti retorike.

Vsebine in cilji	Dejavnosti	Pojmi	Medpredmetne povezave
<p>Vsakdanja uporabnost retorike</p> <p>Učenci in učenke razumejo, da nam retorika pomaga prepričati in razumeti v najrazličnejših situacijah.</p>	<p>a) Učenci in učenke glasno preberejo nekaj primerov iz literature (npr. Tom Sawyer, ki barva ograjo);</p> <p>b) tudi sami poiščejo (v množičnih medijih, v literaturi, v vsakdanjem življenju ...) primere z argumenti za in proti nečemu.</p>		<ul style="list-style-type: none"> slovenščina
<p>Učenci in učenke razumejo, zakaj je o isti stvari mogoče prepričljivo govoriti na različne (celo nasprotno) načine.</p>	<p>a) Učenci in učenke si ogledajo primere različnih – tudi diametralno nasprotnih – govorov na isto temo (šport, glasba, film, televizija, politika ...);</p> <p>b) izmislijo si primere različnih (tudi nasprotnih) argumentacij o vsakdanjih družinskih zadevah: pomivanju posode, pospravljanju stanovanja ... in jih z različnih zornih kotov tudi odigrajo;</p> <p>c) razložijo, zakaj je (po njihovem mnenju) na iste stvari mogoče gledati na različne načine.</p>	Istost/različnost. Eno/mnogo.	<ul style="list-style-type: none"> filozofija državljska vzgoja in etika slovenščina

3. Učenci in učenke spoznavajo etiko dialoga.

Vsebine in cilji	Dejavnosti	Pojmi	Medpredmetne povezave
<p>a) Učenci in učenke spoznavajo nenapisana pravila/maksime, ki vodijo pogovor (razumejo maksime kvalitete, kvantitete, pomembnosti, načina);</p> <p>b) razumejo, da povedano lahko sega tudi onkraj dobesednega (razumejo, kaj so predpostavke in implikacije);</p> <p>c) razumejo, da jezik ni le nevtralno sredstvo prepričevanja in argumentiranja, temveč prepričuje in argumentira tudi sam (na primeru jezikovnih dvojic kot <i>že/še/le, le/celo</i> ...).</p>	<p>a) Učenci in učenke, razdeljeni v delovne skupine, ponovno pregledajo svoje prejšnje dejavnosti (govore) in ugotovijo, ali so bile oblikovane v skladu z maksimami, ki vodijo pogovor;</p> <p>b) v medijih poiščejo pogovore (intervjuje), jih analizirajo in ugotovijo, ali so potekali v skladu z maksimami, ki vodijo pogovor; v istih pogovorih poiščejo tudi predpostavke in implikacije;</p> <p>c) poiščejo še druge jezikovne členke (in/ali morebitne druge mehanizme), ki lahko isto dejstveno stanje prikazujejo z različnih – celo nasprotnih – gledišč;</p> <p>pojav skupaj analizirajo in utemeljijo svoje mnenje o tem, zakaj prihaja do takšnih jezikovnih pojavov.</p>	<p>Kvaliteta, kvantiteta, pomembnost, način. Predpostavka, implikacija; dejstva, stališča/gledišča.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • slovenščina

4. Učenci in učenke spoznavajo, kaj je argumentacija.

Vsebine in cilji	Dejavnosti	Pojmi	Medpredmetne povezave
<p>Učenci in učenke spoznavajo, kaj je argumentacija.</p> <p>a) Razumejo definicijo;</p> <p>b) spoznajo osnovne elemente argumentativnega postopka (razumejo, kaj je dejstvo, trditev, utemeljitev).</p>	<p>a) Učenci in učenke, razdeljeni v delovne skupine, v učbenikih, ki jih uporabljajo pri drugih predmetih (pa tudi v revijah, ki jih berejo, televizijskih oddajah, ki jih gledajo ...), analizirajo, ali je snov podana/razložena skladno z vsemi elementi argumentativnega postopka.</p>	<p>Dejstvo, trditev, utemeljitev.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • državljanska vzgoja in etika • slovenščina

5. Učenci in učenke spoznavajo razliko med dobrimi in slabimi argumenti (fakultativno).

Vsebine in cilji	Dejavnosti	Pojmi	Medpredmetne povezave
<p>Učenci in učenke spoznavajo razliko med dobrimi in slabimi argumenti.</p> <p>a) Razumejo, da morajo biti dobri argumenti resnični, sprejemljivi, med seboj povezani in zadostni za sklep, za katerega argumentirajo;</p> <p>b) spoznavajo, kaj so in kakšna je vloga skupnih mest ali topoi (razumejo, da gre za izhodiščno točko argumentacije, ki jo delita tako govorec kot nagovorjeni);</p> <p>c) razumejo razliko med silogizmom in entimom (retorični silogizem).</p>	<p>a) Učenci in učenke, razdelje ni v delovne skupine, v učbenikih, ki jih uporabljajo pri drugih predmetih (v časopisih, revijah, televizijskih oddajah ...), ob uporabi virov analizirajo, ali so argumenti, ki jih (učbeniki) uporabljajo, resnični, sprejemljivi, povezani in zadostni;</p> <p>b) pripravijo seznam možnih oz. verjetnih skupnih mest, ki jih uporabljamo v vsakdanjem življenju;</p> <p>c) posnamejo razgovor iz vsakdanjega življenja (družinski pogovor pri zajtrku, kosilu ..., pogovor s prijatelji ...) in v njem poiščejo entimeme; svoje ugotovitve utemeljijo in jih predstavijo sošolcem in sošolkam.</p>	<p>Resničnost/neresničnost, sprejemljivost, povezanost, zadostnost, skupna mesta, silogizem, entimem.</p>	<ul style="list-style-type: none"> državljska vzgoja in etika slovenščina

6. Učenci in učenke s spoznavanjem sestavnih delov retorične tehnike razumejo, kako lahko oblikujejo prepričljive govore.

Vsebine in cilji	Dejavnosti	Pojmi	Medpredmetne povezave
<p>Iskanje (inventio), kaj bomo rekli.</p> <p>a) Učenci in učenke razumejo, kako lahko s postavljanjem pravih vprašanj (kdo, kaj, kje, s čigavo pomočjo, kako, zakaj, kdaj) najdejo argumente, o sleherni stvari/temi;</p> <p>b) spoznajo tudi, da so argumenti lahko "notranji"</p>	<p>a) Učenci in učenke, s pomočjo mreže sedmih vprašanj (kdo, kaj ...), vadijo iskanje argumentov na dano temo (na primer, olimpijski zmagovalec v slalomu, najtežji človek na svetu, predsednik republike, onesnaženost okolja ...);</p> <p>b) v delovnih skupinah utrjujejo razlikovanje med "zunanji"</p>	<p>Iskanje (inventio), "notranji" argumenti, "zunanji" argumenti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> slovenščina

Vsebine in cilji	Dejavnosti	Pojmi	Medpredmetne povezave
nji” (vezani na prepričevalno-argumentativni postopek) in “zunanji” (neodvisni od prepričevalno argumentativnega postopka), ob čemer se naučijo uporabe virov.	(odloki, zakoni, sporazumi, listine, pogodbe, pričevanja, govori ce ...) in “notranjimi” (primer, entimem) argumenti.		
<p>Razvrstitev (dispositio) tistega, kar smo našli.</p> <p>a) Učenci in učenke razumejo, kako lahko le s pravilnim razvrščanjem sestavnih delov govora (uvod, pripoved, digresija, utemeljitev, epilog) dosežejo prepričevalne učinke;</p> <p>b) spoznajo sestavne dele govora in razumejo njihovo funkcijo.</p>	<p>a) Učenci in učenke v delovnih skupinah posamezna besedila (literarna, novinarska, govorna ...) analizirajo in ugotavljajo, ali so sestavljena/napisana v skladu z retoričnimi pravili; svoje ugotovitve utemeljijo in razložijo sošolcem in sošolkam (tudi v razpravi s sošolcem/sošolko, ki zastopa nasprotno stališče);</p> <p>b) v skladu z retoričnimi pravili pripravijo krajše govore na poljubno izbrano temo, svoje odločitve (izbiro in vrstni red delov govora) utemeljijo in pojasnijo sošolcem in sošolkam.</p>	Razvrstitev (dispositio), uvod, pripoved, digresija, utemeljitev, epilog.	<ul style="list-style-type: none"> • slovenščina
<p>Ubeseiditev (elocutio) – najdene argumente/ dokaze situaciji primer-no ubesedimo.</p> <p>a) Učenci in učenke razumejo, kako lahko z različnimi ubeseditvami iste vsebine (istih argumentov) pri poslušalcih dosežejo različne učinke;</p> <p>b) spoznajo osnovne tehnike različnih ubeseditvev: dodajanje, odvzemanje, nadomeščanje, premeščanje.</p>	<p>a) V danem besedilu učenci in učenke uporabljajoč osnovne tehnike različnih ubeseditvev, besedilo spremenijo tako, da zveni bolj/manj vpljudno, bolj/manj prepričljivo, ipd.; svojo izbiro, v skladu s pravili retorične veščine in zgradbe govora, pojasnijo pred razredom (tudi v razpravi s sošolcem/sošolko, ki zastopa nasprotno stališče);</p> <p>b) napišejo krajši govor na poljubno temo, potem pa ga zamenjajo s соседom, ki skuša govor napisati z drugimi besedami, tako da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ohranja isti poudarek, 	Ubeseiditev (elocutio), dodajanje, odvzemanje, nadomeščanje, premeščanje.	<ul style="list-style-type: none"> • zlasti slovenščina • državljanska vzgoja in etika • načeloma tudi vsi drugi predmeti

Vsebine in cilji	Dejavnosti	Pojmi	Medpredmetne povezave
	<ul style="list-style-type: none"> • ohranja isti poudarek, • deluje močnejše (bolj ostro), • deluje šibkeje (bolj mehko), • dani govor skušajo z uporabo istih izrazov preoblikovati tako, da prepričuje/argumentira v nasprotni smeri; svoje odločitve, v skladu s pravili retorične veščine in zgradbe govora, pojasnijo pred razredom.		
Pomnjenje (memoria) – kako si govor zapomni-mo. Učenci in učenke spoznajo, kako pomemben je spomin za dober nastop in učinkovito prepričevanje; spoznajo mnemonične tehnike, ki so jih govorniki uporabljali nekoč in sodobne pomnilne tehnike (mind-mapping).	a) Učenci in učenke krajše govore na dano temo podajo "na pamet" oz. uporabljajo kako drugo tehniko; b) sošolcem pojasnijo, kako so govor mnemonično strukturirali; naučene mnemonične tehnike skušajo uporabiti tudi pri drugih predmetih.	Pomnjenje (memoria).	<ul style="list-style-type: none"> • predvsem slovenščina • načeloma vsi predmeti
Udejanjenje (actio) – kako govor podamo oziroma ga odigramo. a) Učenci in učenke razumejo, kako pomembna za učinkovito prepričevanje sta nastop in neverbalna govorica/govorica telesa; b) spoznajo in razumejo, kako lahko geste in mimika podkrepijo ali oslabijo povedano; c) spoznajo pomen poudarka, intonacije, tempa, ritma, višine in jakosti glasu za uspešno oz. neuspešno prepričevanje.	a) Učenci in učenke (če je le mogoče) poslušajo slaven govor iz zgodovine, katerega učinki so znani (pomagajo si lahko tudi s primeri iz filmov); b) isti govor večkrat preberejo, tako da spremenijo gestikulacijo in mimiko (ju povsem opustijo ali nenaravno okrepijo), kakor tudi poudarke, intonacijo, tempo, ritem, višino in jakost glasu (jih povsem opustijo ali nenaravno okrepijo); o učinkih in vzrokih takšnih učinkov se skupaj pogovorijo (tudi v razpravi s sošolcem/ sošolko, ki zastopa nasprotno stališče) in se tako odvajajo strahu pred nastopanjem.	Udejanjenje (actio), neverbalna govorica, govorica telesa, mimika, gestikulacija.	<ul style="list-style-type: none"> • predvsem slovenščina • načeloma vsi predmeti

7. Učenci in učenke spoznavajo, kako pomembni za uspešno prepričevanje so značaji (govorca) in strasti (poslušalcev).

Vsebine in cilji	Dejavnosti	Pojmi	Medpredmetne povezave
<p>Učenci in učenke spoznavajo osnovne elemente komunikacijske situacije (govorec, sogovorec, sporočilo, okoliščine).</p> <p>a) Učenci in učenke spoznajo in razumejo, kako ima (na videz) enako sporočilo lahko v različnih okoliščinah različne učinke (in pomen);</p> <p>b) spoznajo tudi, kako ima (na videz) enako sporočilo, v (na videz) enakih okoliščinah, na različne govorce lahko različne učinke (različen pomen);</p> <p>c) spoznajo, kako pomembne so za uspešno prepričevanje značajske poteze, ki jih govornik kaže občinstvu in čustva (strasti), ki jih govornik vzbuja med občinstvom.</p>	<p>a) Učenci in učenke na primeru govora, ki ga že poznajo in so ga že obravnavali, simulirajo različne kontekste in različne naslovnike (sogovorce);</p> <p>b) isti govor predelajo tako, da skuša prepričati le s sklicevanjem na avtoriteto (značajske lastnosti) govornika oz. z vplivanjem na čustva poslušalcev (tudi v razpravi s sošolcem/sošolko, ki zastopa nasprotno stališče);</p> <p>o različnih učinkih in (morebitnih) vzrokih zanje se skupaj pogovorijo.</p>	<p>Komunikacijska situacija, govorec, sogovorec, sporočilo, okoliščine, značaji (ethos), strasti (pathos).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • slovenščina • državljanska vzgoja in etika

8. Učenci in učenke spoznavajo nastanek in zgodovino retorike (fakultativno).

Vsebine in cilji	Dejavnosti	Pojmi	Medpredmetne povezave
<p>Učenci in učenke spoznajo nastanek in vzroke nastanka retorike (Sicilija, 485 pr. n. št.; borba za zemljo; družbeno-ekonomski vzroki).</p>	<p>Učenci in učenke po različnih virih – internet! – poiščejo podatke o družbeno-ekonomskem položaju Sicilije l. 485 pr. n. št., in sošolcem – v skladu z vsemi pravili retorične veščine, ki so jih spoznali do sedaj – razložijo okoliščine, ki so pripeljale do nastanka retorike.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • zgodovina • geografija
<p>Učenci in učenke spoznajo zvrsti retorike (sodni, svetovalni, hvalni govor).</p>	<p>Učenci in učenke preberejo zgodovinski primer sodnega, svetovalnega in hvalnega govora in sami – v skladu z vsemi pravili</p>	<p>Sodni govor, svetovalni govor, hvalni govor.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • slovenščina • državljanska vzgoja in etika

Vsebine in cilji	Dejavnosti	Pojmi	Medpredmetne povezave
	retorične veščine, ki so jih spoznali do sedaj – pripravijo krajše govore obravnavanih treh zvrsti.		
Učenci in učenke spoznajo različne pristope in različna mnenja o retoriki (grški viri: sofist, Platon, Aristotel; rimski viri: Cicero, Kvintilijan).	Učenci in učenke po različnih virih – internet! – poiščejo osnovne podatke o sofistih, Platonu, Aristotelu, Ciceru in Kvintilijanu; ob učiteljevi pomoči poiščejo in – v skladu z vsemi pravili retorične veščine, ki so jih spoznali do sedaj – predstavijo njihova stališča o retoriki.	Sofisti, Platon, Aristotel, Cicero, Kvintilijan.	<ul style="list-style-type: none"> • državljanska vzgoja in etika • slovenščina
Učenci in učenke spoznajo vlogo retorike v srednjem veku in renesansi (retorika kot del “septem artes liberales”; retorika kot način iskanja resnice: vprašanje (quaestio), razprava (disputatio)).	Učenci in učenke si preberejo zgodovinska primera quaestio in disputatio in – razdeljeni v skupine ter v skladu z vsemi pravili retorične veščine, ki so jih spoznali do sedaj – sami pripravijo krajša zglada quaestio in disputatio, po možnosti iz problematik, obravnavanih pri drugih predmetih.	Septem artes liberales, vprašanje (quaestio), razprava (disputatio).	<ul style="list-style-type: none"> • državljanska vzgoja in etika • slovenščina
Učenci in učenke spoznajo vlogo retorike po letu 1500 (retorika postaja vedno manj veščina uspešnega prepričevanja in vedno bolj klasifikacija (in izdelovanje seznamov) tropov in figur).	a) Učenci in učenke naštejejo, opišejo ter dajo primere za trope in figure, ki jih (že) poznajo; b) razdeljeni v delovne skupine, s pomočjo učitelja poiščejo in naredijo sezname tropov in figur z različnih področij vsakdanjega življenja.	Tropi, figure.	<ul style="list-style-type: none"> • slovenščina

4 SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA

A)

Učni načrt za pouk retorike navaja dejavnosti učencev in učenk ter vsebine, potrebne za doseg zastavljenih ciljev. Pouk retorike se povezuje z učenčevimi izkušnjami v zasebnem in šolskem življenju, pridobljenimi pri drugih predmetih (referati, poročila o skupinskem delu, ustno spraševanje ipd.).

Dosežene cilje pouka retorike je mogoče dokaj hitro in učinkovito izkoristiti **pri vseh drugih šolskih predmetih in v življenju na sploh.**

B)

Učenci in učenke se usposabljaajo za razčlenjevanje govornih/pisnih prispevkov drugih in tvorjenje lastnih govornih/pisnih besedil (s točno določenim namenom). Učenci in učenke pri tem spoznavajo razlike in podobnosti med retoriko govornih besed in retoriko pisane besede.

Učenci in učenke zato s posebno pozornostjo razvijajo osnovne sporazumevalne spretnosti poslušanja in govornega, branja in pisanja v različnih govornih položajih. Razvijajo sposobnost samostojnega in suverena govornega nastopanja, sposobnost jasne, logične in prepričljive predstavitve misli, sposobnost sprejemanja in razumevanja sporočil, njihovega analiziranja in vrednotenja.

Pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti učenci in učenke s posebnim poudarkom oblikujejo občutek za pragmatično dimenzijo jezika. Učenci in učenke spoznavajo, da sta jezikovno in družbeno okolje tesno povezani in da se odlikavata v besedilu. Zato razvijajo sposobnost sporočanja, ki ustreza okoliščinam, in naslovniku, ki ga želijo pritegniti.

Učenci in učenke vzporedno spoznavajo abstraktni sistem retoričnih sredstev in zgradbe besedila. Uporabljajo temeljne pojme, pojave prepoznajo v besedilu in/ali jih znajo samostojno ponazoriti.

C)

Pouk retorike poteka po naslednjih korakih:

1. Učenci in učenke prepoznajo iz svojih izkušenj, da je retorika **vsakdanje uporabna** in koristna veščina.

2. Učenci in učenke iz vsakdanjih govornih položajev prepoznajo, kaj so načela/pravila in odlike dobrega dialoga in ga poskušajo udejanjati.
3. Učenci in učenke spoznajo argument in njegove značilnosti kot ključni element dialoga in ločujejo argumentacijo od prepričevanja.
4. Učenci in učenke spoznajo retorično tehniko in sestavne dele dobro oblikovanega govora.
5. Učenci in učenke spoznajo, da so vpeti v sporočevalno verigo enkrat kot sporočevalci – govorci/pisci – ali kot naslovniki – poslušalci, bralci – in da v obeh vlogah sooblikujejo uspešen ali neuspešen govor.
6. Učenci in učenke spoznajo tudi zgodovinski okvir retorike, njen nastanek in razvoj (fakultativno).

Č)

Izbira učne oblike je odvisna od dejavnosti in nalog, ki jih uresničujemo pri pouku.

V frontalni obliki bo tekel pouk, kadar bo uvod v novo učno vsebino napravil učitelj, kadar bodo učenci in učenke poslušali in/ali gledali govorca (po radijskih in/ali televizijskih sprejemnikih ali svojega sošolca).

V individualni obliki bo tekel pouk, kadar bodo učenci in učenke sami reševali zastavljeno nalogo (analiza besedila, pisanje besedila).

Največkrat uresničena pa bi morala biti pri pouku retorike skupinska oblika, s katero je mogoče izpolniti aktivno učenje in prenos teorije v prakso (izmenjava vlog pri dialogu, tretje osebe kot opazovalci, načela dialoškega sodelovanja, argumentiranja, prepričevanja).

Uporaba novih elektronskih medijev (računalnik in spletne povezave) je pri pouku retorike zaželena.

D)

Preverjanje pri pouku retorike.

Učenci dobijo v šolskem letu dve oceni za samostojen govorni nastop na določeno temo ali z določenim namenom (ciljem) in eno oceno za analizo (razčlenitev) govora – vse troje ob doslednem upoštevanju vseh retoričnih sredstev.

E)

Medpredmetne povezave.

Najmočnejši sta povezavi s slovenščino in filozofijo. Za pouk retorike je namreč, po eni strani, nujno, da imajo učenci že razvito jezikovno zmožnost, to je poimenovalno, upovedovalno, pravorečno in pravopisno zmožnost in da znajo tudi popraviti napake, po drugi pa sposobnost abstraktnega mišljenja in zmožnost analize.

F)

Izbrane vsebine in ponazorjevalni zgledi.

Teorija pri pouku retorike je ponazorjena le z nekaj izbranimi besedili, ki se – vedno v drugačni luči – ponavljajo od tematike do tematike. Učiteljem retorike je prepuščeno, da ta izbor sami dopolnjujejo z zapisanimi ali posnetimi govori literarnih junakov in medijskih osebnosti.

5 KATALOG ZNANJA

5.1 TEMELJNI IN MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Razumevanje, kaj je retorika

1. Učenec ali učenka posluša, gleda, prebere besedilo, potem pa:

- določi, ali je besedilo umetnostno, znanstveno ali retorično;
- navede vsaj nekaj besedilnih in nebesedilnih prvin, na podlagi katerih je mogoče besedilo uvrstiti v umetnost/znanost/retoriko.

2. Učenec ali učenka posluša, gleda, prebere retorično besedilo, potem pa:

- določi trditev, stališče, o katerih poskušata besedilo in celotna retorična izvedba prepričati poslušalstvo;
- določi trditev, stališče, ki ju besedilo in izvedba poskušata ovreči;
- presodi, ali sta besedilo in celotna retorična izvedba taka, da dosejata svoj namen tako pri prepričevanju kakor pri zavračanju;
- oceni učinek, ki bi ga besedilo in celotna retorična izvedba naredili na različne vrste naslovljencev; in utemelji svojo presojo z značilnostmi besedila in celotne retorične izvedbe;
- sam ali sama izoblikuje govor, ki zagovarja ista stališča kot obravnavano besedilo ali pa ta stališča spodbija;
- v glavnih črtah utemelji svoj govor in izbrani način izvedbe;
- priredi svoj govor za različne vrste občinstva.

Etika dialoga

3. Učenec ali učenka posluša, gleda, prebere pogovor, potem pa:

- določi stališča, ki ju sogovornika v pogovoru zastopata, in prepozna načine, prijeme, kako svoja stališča sporočata drug drugemu;
- prepozna tisto, kar si govornika drug drugemu sporočata posredno ali na ravni predpostavk; loči dobesedno raven pogovora od drugih v pogovoru navzočih načinov sporočanja (predpostavka, implikacija, insinucija, posreden odgovor, posredno vprašanje, ogibanje, sugeriranje ...);
- opiše sporočevalni položaj, v katerem poteka pogovor; opiše spremembe v položaju, do katerih je prišlo med pogovorom; prepozna vsaj nekatere prvine, ki te spremembe povzročajo.

4. Učenec ali učenka dialogizirata o dani snovi, v pogovoru pa:

- spreminjata način sporazumevanja glede na položaj, ki ga imata do sogovornika ali sogovornice (podrejenost/nadrejenost; vljudnost/uradnost/sproščenost);
- isto sporočilo preneseta sogovorniku neposredno in posredno; pri posrednem sporočanju eksperimentirata z različnimi metodami;
- določita vsaj nekatere izmed postopkov, ki sta jih uporabila.

Prepričevanje in argumentiranje

5. Učenec ali učenka zagovarjata ali spodbijata dano stališče, potem pa:

- ocenita učinkovitost zagovarjanja ali spodbijanja pri součencih in součenkah;
- prepoznata vsaj nekatere postopke, zaradi katerih je govor učinkovit ali neučinkovit.

6. Učenec ali učenka preskusita veljavnost trditve: "Vsako stališče je mogoče zagovarjati, vsako pa je mogoče tudi spodbijati," tako da:

- zagovarjata ali spodbijata trditev, ki jo določi nekdo drug;
- izbereta in vsaj delno tudi določita postopke, primerne za zagovor ali spodbijanje;
- ocenita celostno izvedbo govora pri součencih in součenkah svojo oceno utemeljita.

7. Učenec ali učenka si ogledata, poslušata, prebereta govor, potem pa:

- ocenita uspešnost; utemeljita oceno; določita vsaj nekatere postopke v govoru in v celotni izvedbi; ocenita ustreznost in učinkovitost uporabe postopkov.

Sestavljanje prepričljivih sporazumevalnih enot

8. Učenec ali učenka prebereta, si ogledata, poslušata poljuben sporazumevalni dogodek, potem pa:

- določita vrst dogodka; prepoznata in vsaj deloma tudi določita poteze, po katerih je mogoče vrst dogodka določiti;
- komentirata ravnanje udeležencev in udeleženk dogodka, uporabljajoč tehnično besedišče retorike;
- presodita ravnanje udeležencev in udeleženk ter svojo presojo utemeljita, uporabljajoč tehnično besedišče retorike.

9. Učenec ali učenka sestavita govor po svoji izbiri, potem pa:

- določita vrsto, namen, slog ipd. svojega govora; določita stališča, ki jih v govoru zagovarjata; določita postopke, ki jih uporabljata; tehnično utemeljita sestavo (kompozicijo) celote;
- odgovorita na oceno svojega govora in celotne izvedbe, uporabljajoč tehnično besedišče retorike.

